

A KÖNYVNAPI TERMÉS

A SZOKÁSOS VEZÉRCIKKEKNEK és a közfelfogásnak ellenmondó meggyőződésem az, hogy a könyvnap nem ünnep, hanem tünet. Nem a maradandó könyv, nem a nemesveretű irodalom, nem az állandó érdeklődésű olvasó ünnepe, hanem tünete annak, hogy mi a viszony nálunk s napjainkban irodalom és társadalom, író és olvasó, kiadó és kultúra között. Ez a viszony bizony szomorkás és szorongó gondolatokat ihlet, ilyenkor ellenállhatatlan élességgel csap szemünkbe a látvány, hogy milyen bizonytalan, hitvány és gyöngö a magyar társadalom és az igazi magyar könyv viszonya. A könyvnap előtti mohóság lázában a vásárra való termelés sietségében és sűrítettségében egyes kiadók a szokottnál is durvább őszinteséggel termelnek csupán a piac számára, a vásár számára, a társadalom számára. E három napon a pultra kerülő könyvek minéműségét a szokottnál is kevésbé befolyásolja írói szándék, kulturális akarat és a szokottnál is jobban befolyásolja a közönség igénye, a társadalom parancsa. A könyvnap nem annyira irodalmi esemény, mint inkább irodalomszociológiai tünet, a feltételezhető kereslet olvasóközönségünk igényeiről ad számot, ezen keresztül azokról a szociológiai érdekű követelményekről, amelyeket a magyar társadalom könyvvásárlásra képes rétege, szóval a középosztály támaszt a kiadóval, íróval szemben.

A hazai társadalom olvasás szempontjából nagyjából így osztható fel: van a milliós tömeg legalul, mely egyáltalában nem olvas. Nem közömbösségből, hanem mert nincs módja hozzá. Legfelül viszont van egy két-háromezer könyvvásárlót szolgáltató szellemi elit, ez mindent olvas, ami irodalmi érték s van egy munkáselit is, amely mindent olvas, ami érdeklődési körébe vág^vagyis nem munkásellenesen osztályszemléletű és ezen belül irodalmi érték. A tömeg és az elit között fekszik az a szélesebb könyvvásárló réteg, amely olvas, de nem irodalmat, különösképpen nem magyar irodalmat. Ezek szolgáltatják a külföldi bestsellerek húsz-harmincezes vásárló és olvasó közönségét. Ezek viszik a mindenkori divatok könyveit, így a történelmi életrajzokat, az egzotikus környezetben játszódó regényeket stb. Ezzel összemosisodik, de körülbelül egy színvonalon áll vele, csak földrajzilag inkább vidéken helyezkedik el az az olvasóközönség, amely a sajtóságos vidéki-középosztály irodalmat fogyasztja. Ez veszi fel Harsányit, Nyirőt, a nőirókat, az idillien népi, a módjával érzi s mód nélkül érzelmes regényeket s ez adja azt a közönséget is, amellyel a nagy kiadók részletesztálya elsősorban számol.

A könyvkiadók könyvnapi termésükkel az elit és a tömeg között elhelyezkedő rétegét akarják megszerezni könyvnapi kiadványaik számára. Az ostrom változó fegyverekkel folyik. Aki megfigyeli a könyvnapok termését, észreveheti, hogy a könyvnapi könyvek közül mindig van tíz-húsz-harminc kötet, mely egyféle érdeklődést tételez fel. Mindegyik könyvnapon túlteng egy-egy műfaj. Egyszer a történelmi regény, másszor az életrajz, verseskötet és így tovább. Van valami pánikszerű ebben a túlekedésben a közöny sebezhető pontjai felé, s csak azok a kiadók figyelik bölcs mosollyal e történetet, amelyeknek már megvan az a néhány írójuk, aki ügyesen megtalálta, nmit kelle közönség igényeit kiszolgálni. Ezek biztosak a dolgukban. A többiek kísérleteznek. Évenként rendesen mással.

Ebben az évben a régi magyar irodalommal, antológiákkal és az ő elgondolásuk szerinti magyar önismeret könyveivel kísérleteznek. Ezekről akarnék beszámolni. Nem mintha nagyjából irodalmi és művészi értékű könyvekről lenne szó. Hanem mert nagyobb részt korunkra s társadalmunkra jellemző tünetekről van szó.

Némileg fel kell kapaszkodnom az elmúlt esztendő magasabb szintjére, ha fel akarom mérni a lejtő meredekségét, amelyen az ezidei könyv-

napi terméshez jutottunk. Ugyanis, ha a könyvnapj termés egyik összetevője a közönség, másik összetevője mégis csak a szellemi élet. Ez a szellemi élet a harmincas évek közepén mozgásba, forrongásba jött, indult a nép ügyében az irodalomban, (társadalomrajz) beszaladt a politikába s kudarcot vallott (Márciusi Front) s a tömegben felállás sikertelenségéből szektába vonulás lett végül (népi írók). Harmincnyolcban az irodalom körein belül maradó forrongás, ugyancsak az irodalom körein belül maradó belső szabadságharccá akart volna változni. Itt egy Ulyés-kötet állt elől, de nem nyitányként, mert nem lett folytatása: a „Magyarok“. Később az irodalomban a „magyar“ szó használata ugyan igen gyakori lett, de csak pártos jelzőkkel. Az egészséges látásmód, e téren is inkább a tudomány szenvedélytelenebb berkeibe menekült, ahol az újabb magyar önvizsgálat kezdeteit Szekfü: „Mi a magyar?“ kötete jelzi, folytatását az egyetem Magyarságtudományi Intézete, amely e könyvnapra is adott egy könyvet („A magyarság és a szlávok“ szerk. Szekfü Gyula), míg a népismeret terén a régi, balítéletektől mentesebb időt egy Györffy-kötet idézi vissza („Magyar nép, magyar föld“, Turul). Hogy a magyar önvizsgálat egyébként milyen különös utakat választott azt Karácsony Sándor („Ocsúdó magyarság“, Exodus) és Lükő Gábor („A magyar lélek formái“, Exodus) könyvei mutatják meg ezen a könyvnapon, melyen különben megjelent egy magyar történet (Bállá Antal), egy magyar földrajz (Prinz Gyula), egy az újabb magyar irodalomról szóló könyv (Várkonyi Nándor), egy irodalmi portrékat összefűző kötet („Erdélyi csillagok“), egy történelmi portrékötet („Magyar sorsunk őrei Mohácstól Trianonig“), egy népdalgyűjtemény, egy katonadal-gyűjtemény, Bartók és Kodály egy-egy kötete, egy könyv az amerikai magyarokról (Máthé Elek). Mindezek jelzik, hogy az érdeklődés mennyire egy irányba haladt. Pedig ez az effajta termésnek csak egyik és jobbik része. A rosszabb rész előtt mintha a Szellemi Honvédelem gondolata állna, torzult formában. A könyvnapj szerzőknek közel egyharmada kerül ki holt íróink közül, kiket a könyvnapj szerzők és kiadók a legkülönfélébb formában idéznek meg a vásárra dobott könyvek oldalaira.

A ponyva ellen sokan hadakoznak ma, legtöbbször azt értvén ponyva alatt, ami a ponyvából a legveszélytelenebb: az igazi ponyvát, a ponyvaruhás ponyvát, a detektívregényt, a rémtörténetet, az érzelmes históriákat. Az álcázott ponyva ennél annival veszedelmesebb, amennyivel veszélyesebb a frakkos bandita a szakállas, foltos tolvajnál. A ponyvának öltözött ponyvánál súlyosabb jelenség az irodalomnak öltözött ponyva, vagyis a többezer oldalas, pompáskötésű, színesborítékú olvasmányregény, amit az olvasó „irodalomnak“ tekint, s ami irodalmat szorít ki könyvespolcáról. S ennél is veszélyesebb a nemzeti köntösbe öltözött ponyva, a könyv, mely nagy eszményeket nivótlan eszközökkel akar szolgálni, a tehetségtelenség, mely nemzetiszín mögé rejtőzik, a dilettantizmus, mely spanyolfalként remekműveket állít maga elé. Ha egy dilettáns regényt vagy verset ír, csupán önmaga hitelét rongja, de ha valaki remekművet ocsúval kever, virágot gazzal körítve tálal, óborba vinkót vegyít, a legjobb magyar irodalmat összezavarja a legrosszszabbal, fénylő mondatokat közhelyekké old, felelőtlenül kalandozik a magyar irodalom és magyar hagyományok kertjében nem pajzzsal és dárdával, hanem somfabottal kell kiállni ellene. Éppen ez az eset néhány ezidei könyvnapj kiadvánnyal. A bíráló nem tehet mást, mint hogy a szándékot nem, csak az eredményt méri s a szerző jóhiszeműségének teljes föltételezésével könyörtelenül bánik el a művel, mely akarva-akaratlan a magyar önismeret elmélyítése helyett a magyar önismeret felhígulását idézi elő.

Ilyen értelemben hibás könyv Révy Kornél „Magyar breviáriumba, e közel ötszázoldalas vers- és prózarászlet-gyűjtemény (Kókai kiadás),

A szerző „eredetiségére törekedvén, antológiáját fejezetek helyett „esték“-re osztja, mintegy családi kört alkottatván jobbsorsra érdemes nagy költőinkből ilyenféle alap gondolatokat és széplélek-társalgási témák köré: „természet. . „ember“ „ember és társa“, „küzdelem“, „bor mellett“, „megbékélés“, „kétségbeesés“, „az igazság szomjazása“ stb. A szerző még az előljáró beszédet sem nevezi előszónak, hanem: „meghívó“-nak. Az idézett költőket „jellemzi“ is. Rövid, de többnyire kitűnő Arkádia-anyagot szolgáltató „jellemzéseiből megtudjuk, hogy Fazekas Mihály „bölcsekedő költeményei messze távlatúak“, hogy Kisfaludy Károly „tanulmányai után vitéz katonatiszt. Majd otthagyja a katonai pályát és hányt-vetett életet él. Festészet és költészet a világa. A magyar vígjáték megteremtője. Sokoldalú lángelme“. Petőfi viszont: „Színész, lapszerkesztő és katona. Forगतagos és hányatott életét, mint a szabadságharc hőse fejezi be“. Tóth Árpád pedig többek között: „Baudelaire legszebb magyar tolmácsa“ (Hogyan: tolmácsnak szép?) Szabó Dezsőt Mécs László „Megláttam a férfit“ c. költeményével jellemzi. Szinte meghökkenünk, hogy e lehetetlenül rosszul író szerkesztő aránylag nem is olyan rossz olvasó, hiszen igen sok szép verset vesz fel a kötetbe, s aki például Petőfi „Szeptember végén“ című versét éppen ebben a könyvben keresi, meg is találhatja az első estében mikor is a „természet“-ről van szó. Már sajnálatosabb, hogy Kosztolányi Dezső nem ütötte meg a szerző mértékét, s az élők közül kimaradt Sik Sándor, meg Szabó Lőrinc, Erdélyi József csak egy, Illyés Gyula pedig három verssel szerepel, viszont bizonyos Sántha Györgynek hét versét olvashatjuk. Ám a kötetnek megvan az az előnye, hogy legalább teljes verseket közül s a tartalommutatóból azt is megtudhatjuk, hogy a keresett verset hol találhatjuk meg: a „bor mellett“ töltött estében-e, vagy pedig a „kétségbeesés“ baljós csillaga alatt, ami például a „Vén cigány“ esetében, mely a „megbékélés“ alatt is szóba jöhetne, kétséges.

Vajthó László kötetéből még e két „erény“ is: a teljes versek közlése és a tartalommutató hiányzik. („Magyar idézetek könyve“, Egyetemi Nyomda, 320 l.) Itt ilyen fogalomkörök alá csoportosulnak nem ugyan versek, csak strófák és sorok: „kiábrándulás“, „végtelenség“, „keserűség“, „élettapasztalat“, „érzésvilág“, „bölcseiségek“, a versek itt felnégyelve közöltek, például Dsida Jenő „Psalmus hungaricus“-nak egy-egy részlete a kötet különböző oldalain szétszórva található. Hogy a sok soraira bontott remekmű valahogy meg ne fekdje az olvasó gyomrát, kapunk üdítőül limonádét is. Teszem azt, ezt a sort: „Minek is van szív s a szívben szerelem“ (Tóth Kálmán), vagy ezt: „Kétszer is nyit az akácfa virága“ (E. Kovács Gyula), két egész strófát kapunk bizonyos Bozzai Pál egy dalából s lapról-lapra jobban bánjuk a Magyar Breviáriumról elébb mondott szigorú nézeteinket, hiszen Révy legalább valódi népdalokat közül (kottával együtt) s egész verseket, — Vajthó sorokat, közhelyeket, tücsköt, bogarat. Az idézetkönyv némelyik oldala olyan könyvoldalban, mint a számár farkára kötött ecsettel pingálódott kép képen s az idézetgyűjtemény problematikus műfaja itt-ott a frázisgyűjtemény kevésbé problematikus műfajává válik. A szerző és munkatársai eltévednek a bőség zúrzavarában, az ember szédülve lép az egyik kháoszról a másikba. A könyvet összeállítója „műhelymunkának“ nevezi, s nem esik jól elmondanunk a magyar irodalom e jóakarátú, de sok tévedésű munkásáról, hogy a műhelyben bizony a rendetlenség á legfeltűnőbb s e rendetlenségért nem mentség, hanem súlyosbító körülmény, hogy a kötetet a szerzővel együtt egy nyolcadik gimnáziumi osztály állította össze. Csodáljuk a szerzőt, hogy e művecskét „Minden magyarnak való, sőt nélkülözhetetlen könyv“-nek meri állítani. — Nem kevésbé csodáljuk Ferdinandy Mihály bátorságát, aki merészen átírta prózára a Zrinyiaszt, továbbá a maga „modern“ és hite szerint olvashatóbb nyelvére átültette a „Vitéz hadnagy“-ot, meg a „Török áfium“-ot („Zrinyi Miklós, a költő művei regékben, Ferdinandy Mihály előadásában“, Rózsavölgyi kiadás). Bár csak akkor kell csodálnunk ezt, ha munkáját nem a kor oldaláról vesszük szemügyre, hiszen Ortega igen helyesen állapította meg, hogy

korunk tömegemberének jellemzője, hogy hiányzik belőle a tekintélytisztelő a szellemi értékek iránt, s félműveltségében éppen műveletlenségére büszkén a legvakmerőbben nyilvánít véleményt a legnehezebb dolgokról. Az érdektelen és lompos kísérlet 290 nyolcadrét nagyságú jóminőségű papiroson foglal helyet. — Holt nagyjainkkal való visszaélés s a magyar önismeret kérdése azonban olyan mint a tengerszem, mely feneketlen lévén, a végtelenségig lehet sülyyedni benne. — Egy negyedik könyv azt a feladatot vállalta, hogy összegyűjti mindazokat az adatokat, amelyekről magyar ember külföldinek beszélhet, szerinte hazája dicsőségére, szerintünk inkább önmaga neveltségére tételére. Például mit szólna egy külföldi, ha kezemből Orbók Attila kötetével („így beszélj hazádról“) könyörtelenül felsorolnám előtte összes olimpiai bajnokaink nevét a kötetből. Ezek ugyanis mind benne vannak, valami hetvenen, viszont rengeteg minden hiányzik. De az is benne van, hogy a kitűnő magyar film értékének legjobb bizonyossága, hogy Bulgária a legnagyobb fogyasztója, s többek közt filmgyártásunk élő vezetősége is említést kap a szerző, nyilván nemzeti büszkeségeinknek tartja személyüket. A kötetecsket, amely alcíme szerint: „Témák, adatok, feljegyzések és társalgási ötletek gyűjteménye, jó magyaroknak — a magyarokról“ a Singer és Wolfner cég adta ki. Propagandakiadvánnyként.

E kötetek után fellelegezve veheti kézbe az ember Csery-Clauser Mihály alázattal és szeretettel írt könyvét („Széchenyi napjai“, Rózsavölgyi kiadás). A cím Endrődi kitűnő Petőfiről szóló művét idézi, mely időrendben szedi össze mindazt, amit Petőfiről még életében írtak. Csery-Clauser törekvése ennél szerényebb. Széchenyi naplói nyomán s a naplójegyzetek sűrű idézésével kíséri nyomon Széchenyi életét. Munkája ekkép Széchenyinek naplójegyzeteiből kibontott életrajza, melyet a szerző illendő szerénységgel kommentál és fűz össze a maga szövegeivel. Egészében rokonszenves és hasznos írás. Ugyanezt mondhatjuk a kolozsvári Lepage könyvkiadó három kiadványáról. Az egyik („Tillaárom, haj“) Arany János vidám verseiből küld asztalunkra egy csokorralót, a kötetet Andrassy Zoltán rajzai díszítik, a másik („Vidám és csúfolódó erdélyi népköltészet“, Szentimrei Jenő előszavával) népdalokat és meséket tűz össze, a harmadik pedig egy prózai gyűjtemény („Hazai utazók Erdélyben“, Szeremlei László összeállítása, Moher . Károly előszavával). Különösen dicséremünk kell ezt az utolsó kötetet, amely a kolozsvári művészeti hetekre készült s ízléssel összefoglalt bőséges részletekben közöl Erdély-leírásokat. Az első szemelvény Csokonaitól, az utolsó Eötvöstől való s a múlt század első felének Erdély-élményeit mutatja be, közte igen sok nem túlságosan ismert anyagot. Ugyancsak érdemes könyv az Officina kiadványa, mely Bethlen Miklós önéletrajzából, II. Rákóczi Ferenc emlékirataiból és vallomásaiból, Széchenyi István 48-as naplójából közöl szemelvényeket „Magyar szabadság“ gyűjtőcím alatt.

Az ilyenfajta könyveknél nem annyira a művet, mint inkább a kiadói tervszerűtlenséget hibáztathatjuk, a rendetlenség itt nem a műveken belül, hanem inkább a könyvtermelés egészében van. E művek ugyanis alkalmilag jelennek meg s nem határozott kiadói szándék útjelzői, nem egy-egy sorozat láncszemei. Ezen a könyvnapon megjelenik ugyan ez vagy amaz a kötet, de a jövő könyvnapon megint más irányba fordul az érdeklődés, holott az ilyenféle könyvnap kiadványoknak éppen az lenne a hivatása, hogy rendszeresen támassza új életre a régi írókat s neveljen általuk jobb politikai és hazafiúi gondolkodásra. Ehhez azonban az kellene, hogy egyrészt olvasóközönségünkben meglegyen az a folyamatos és szerves érdeklődés, mely épkezláb irodalmi élethez és hosszabb időre terelve könyvkiadói programokhoz föltétlen szükséges, másrészt a kiadás se össze-vissza menjen, egy dologba ne kapjon bele egyszerre két vagy több kiadó, hogy aztán mindkettő és a közönség is elkedvetlenedjék. Célszerű lenne, ha a kiadók a feladatokat megosztanák egymás közt. Mert e téren feladatokról van szó, hiányok pótlásáról, mulasztások jóvátételéről, eltemetett tanítások felevenítéséről. A mai helyzetben ennek

jobb hatásfokú megvalósítását akadályozza is, ami lehetővé teszi: a könyvnap. A könyvnap ugyanis, mint egyik becsületesebb kiadónk vezetője meghatározta: alkalom arra, hogy olyan jó könyveket adjanak ki, melyek különben nem fogynának el. Ez az alkalmosság, társulva a tervszerűség hiányához fontos feladatok ellátását inkább csak divat-szerűvé teszi, s mintha kiadónk egyrésznének nem is lenne fontos más, mint néhány tiszavirágéletű könyv elhelyezése a könyvnap pultokon. Ha hasznos is például Rákóczi iratainak ilyen népszerűsítése, mennyivel hasznosabb lenne, ha emlékiratait egészükben újra lefordítanák és szolid formában kiadnák. Könyvnap kiadónk nagyrésznének munkájából azonban hiányzik a hosszabb időre számító gondosság, a lehetőleg végleges és megbízható kiadásokra való törekvés s a régi írók e tömeges kiadásának oka inkább csak az, hogy a mai irodalom nem termel elegendő könyvet, s a tollforgatók szívesebben látnak el másodlagos feladatokat.

Az antológiafelelőségek e rendszertelen és zűrzavaros dömpingje pedig éppen azáltal lesz a maga egészében inkább káros mint hasznos, hogy nem tart mértéket s a helyett, hogy a közönséget e nálunk nem éppen kedvelt műfajhoz módjával hozzászoktatná a túltengő mennyiség és a nagyon is egyveleges minőség társulása azzal végzi, hogy csömört idéz elő s lejáratja a műfajt. A könyvek láthatóan a három könyvnap gyorsan múló aktualitás sához kötik az egész elszármított nekibuzdulást. Számos más tényezőtől kívül éppen a távolabbi tekintő szándékot a véglegesség igényét, a nemzeti feladat tökéletes megértését és méltó szolgálatát, a tudományos műgond és művészi kiállítás szerencsés együttesét kell megbecsülnünk a Magyar Szemle klasszikusainak új kötetében. Egy fájdalmas hiánynak lehet a legjobb és évtizedek múlva is kitűnően használható pótlása Kerecsényi Dezső irodalomtörténeti antológiája: a „Régi magyar próza“, mely az utóbbi idők egyik legjelentősebb és leghasznosabb könyve. A könyv a háromkötetes „Magyar Próza Könyve“ mű első része, (szerk. Bisztray Gyula és Kerecsényi Dezső) a legrégebbi időktől Kármánig és Csokonaiig, tehát a mai magyar próza kialakulásának úttörőig közli igen bőséges, nagyon gondosan válogatott, rengeteg hozzáférhetetlen anyagot sokoldalúan és bőségesen összefoglaló részletekben a magyar próza emlékeit. Nem is könyvnap szennyezésnek készült, mert hosszú, gondos munka eredménye s külsejében, de belső szerkezetében és módszereiben is Horváth János klasszikus versantológiáját követi, könyvespolcunkon annak méltó társul szegődik. Jelentősége azonban talán még a „Magyar Verselek Könyvének“ is nagyobb. Mert versantológiák, ha Horváth János könyvéhez értékben nem is hasonlíthatók, de szép számban állnak rendelkezésünkre, viszont Kerecsényi Dezső és Bisztray Gyula prózai antológiája a feladatának nemcsak a legtökéletesebb, hanem bizonyos tekintetben úttörő megoldása is. Kerecsényi első kötete már jelzi a teljes mű jelentőségét, mely végre egészében és hozzáférhető formában adja elénk a magyar prózaírás múltját, s mutatja be fejlődését, stílusváltozásait, zökkenőit. A régi magyarság, mely kortársaink legtöbbjének elméjében fájdalom éppen nem mint valóság, nem mint múltból átszóó hagyomány, hanem mint saját képünkre formált mithosz foglal helyet, itt a maga valóságában kér szót. Nem csekély a kötet jelentősége az általános írástudás szempontjából sem. Mivel a próza nemcsak antológiáinknak, hanem irodalomtanításunknak is elhanyagoltabb területe, mint a költészet, s prózaírónk között is kevesebb kimagasodó tehetség van, mint költőink között, prózaírásunkat általában kevesebb figyelem kíséri, mint költészetünket. Ebből következik, hogy tökéletesebb is, s végleges formát mintha csak napjainkban kezdené elnyerni. Ezért is szerencsés pillanatban jelenik meg ez a kötet, mely a könyvnap természet elszármított és zűrzavaros kavargásában igen nyomatékosan figyelmeztet arra, hogy milyenek kell lennie annak a könyvnek, amely a maga hivatását egészében

tölti be, a vállalt feladatot a maradandóság és véglegesség jegyében látja el, s a maga nyugodt megbízhatóságával mit sem hivalkodva kívánczik könyvtárunk legtöbbet forgatott kötetei közé.

A sok leverő, vitás értékű s átgondolatlan kiadói programról tanúskodó könyvnap i kötet között aránylag még az „összes művek“ kiadásai azok, amelyeket mindenképpen hasznosnak kell tartanunk. A könyvek fogyási adatai azt igazolják, hogy a közönség is helyesnek véli egy-egy költő összes munkáinak könyvnap i kiadását. A könyvnap i Babits-kötetből például tizenkétezer példány fogyott el. Ezidén szinte minden nagyobb kiadó hozott egy-egy „összes művek“-et, az Athenaeum Babits összes verseit, a Franklin Csokonai összes műveit, a Stádium Balassa összes verseit, az Acél Testvérek Tompa összes verseit jelentették meg, a Révai pedig egész könyvnapját e műfajra állította be (Madách összes művei, Tóth Árpád összes műfordításai, Tamási Áron összes novellái). Mindezek közül Madách összes munkáinak kiadása a magyar könyvkiadás legsürgetőbb adóssága, s kár, hogy a kiadó Halász Gábor gondos és szép munkáját nem tudta méltó köntösben piacra dobni, s hogy a kétkötetes mű ára rendkívül magas, örvendetes Csokonai és Balassi új kiadása is, hiszen az ötkötetes Csokonai és a Dézsi féle Balassa inkább riasztotta, mint vonzotta az olvasót, ugyancsak szép és a könyvnap hivatásának igaz kiadói megértéséről tanúskodik Tóth Árpád összes műfordításainak kiadása (Szabó Lőrinc gondos sajtó alá rendezésében) s Kosztolányi hátrahagyott írásainak ötödik kötet) (Nyugat kiadás, Illyés Gyula sajtó alá rendezése).¹

Ezekkel kapcsolatban azonban a könyvek formájára vonatkozólag kell néhány kifogást tennünk. Közönségünk is, kiadóink is valamiféle különös szeretettel viseltetnek az otromba, rendkívül vastag könyvek iránt, még az összes kiadások közül a legszerencsésebb, a Franklin Társulat nagyon helyesen egyre szélesebb sorozattá bővülő klasszikus kiadása sem tudta, de talán nem is akarta elérni mintaképének az NRF klasszikusainak kecsességét és könnyű kezelhetőségét. A Madách-könyvet bibliapapír hiányában célszerűbb lett volna négy kötetben kihozni, mint így két idétlenül tömzsi és nehézkes kötetbe kötve; Révai valószínűleg ezt is tette volna, ha közönségünk érthetetlen módon nem venne sokkal kevésbé négykötetes műveket, mint kétköteteket. Tompa új kiadásának lett volna értelme, de nem úgy elszomorítóan silány papíron és kötésben, a Tompa-kötet nem a megvásárlás, hanem egy ízlésesebb és civilizáltabb új kiadás vágját ébreszti az emberben. A Franklin sorozatának kivételével itt forma terén mutatkozik meg, hogy kiadóink mennyire nem törekszenek megállapodásokra s mennyire idegenkednek a végleges és nyugodt formáktól. Ha a nagyobb cégek megmaradnának — s ez kívánatos — könyvnap i összes művek kiadása mellett, célszerű lenne felosztaniok egymás között e feladatokat is, s nem csupán a költők újabb és újabb kiadásaival törődnének, néha egymásra licitálva. Gondjaikba vehetnék népprózánk remekeinek felélesztését is s nemcsak olcsó kiadások formájában, hanem méltó köntösben is. Arra a valószínűtlen jövőre, mikor a papiros és kötés megint nem lesz nehéz gond, olyasféle regény- és novellakiadásokra gondolunk, amilyenek például a Nelson puha és hajlékony bőrkötésű kis regényei.

Az ide i könyvnap nyolcvanegynéhány kiadványa, annak ellenére, hogy akadt közöttük nyolc-tíz valóban könyvnapra való kötet is, meglehetősen leverő képet mutatott. A könyvkiadók könyvnap előtti termelésében van valami a hajsza üteméből. Az egyes kiadványok szinte egymás nyakára hágnak, a tavaszi könyvtömeg oly elosztatlan egymásutánban jelenik meg, hogy egy-egy könyv alig néhány napig sütkérezhet a kirakatban, jön a következő és kiszorítja. Ebből az következik, hogy a közönségnek ideje

¹ A Balassa-kiadás mégsem több, mint a Dézsi I. kötetében közölt szövegek lenyomata. Nem értjük, hogy beszélhet a kiadás gondozója „betűhív. közlésről, mikor a kódex kiadatlan és hozzáférhetetlen.

sincs, hogy a megjelenő könyvekre felfigyeljen, a sajtó tökéletes közönnyel megy el a könyvtermés mellett, az amúgy is nagy tavaszi könyvtermésnek aztán hirtelen nyakára hág a könyvnapí nyolcvan-száz kötet, vele a kiadók hirdetési rohama, mely a villámháborúk tempójával akarja a közönség ízlését befolyásolni, s a roppant tömegű könyv éppen a tájékozatlan könyvvásárló réteget zavarja össze. Ekkép szó sincs arról, hogy a könyvnapok az ideális, tehát gondosan válogató vásárlásra nevelnék a közönséget. Amíg a könyvnap előtti hajszás könyvdömping s a kiadók inkább üzleti, mint kulturális erőfeszítése nem válik céltudatos, rendszeres, nyugodt tempóban haladó tervszerű munkává, amíg minden kiadó egy-egy föltételezett konjunktúra esélyeit akarja kihasználni, addig a könyvnapok egyre inkább távolodni fognak igazi értelmüktől, s üzleti jelentőségük továbbra sem fog erkölcsi és kulturális jelentőséggé nemesedni. Az olyan vegyes kivitelű jószándékokra pedig, amilyen az idén lobbant fel, továbbra is Kármán szavai fognak találni: „Valljunk igazat! Ott megállapodtunk, ahol elkezdettük. Egy kis zsidongás, egy kis forrongás az egész dolog summája.“

SZABÓ ZOLTÁN

MÁJUS KÖZEPÉN nagy csata bontakozott ki Charkov környékén. A később érkezett jelentésekből kiderült, hogy az orosz erők hatalmas páncélostámadást intéztek a németek ellen, akik hasonló energiával feleltek. A mintegy két-három hétre terjedt küzdelem némileg bevezetője volt a tavaszi háborús eseményeknek. A német vélemények azt tartják, hogy Timosenko páncélosai azért támadtak, hogy megelőzzék a tavaszi német offenzívát. Az orosz támadás célja az lett volna, hogy a végső teljes felvonulás előtt összezavarják a német kibontakozást. A rendkívül kiterjedt charkovi csata, mely az oroszok nagy veszteségeivel végződött, ennyiben tett valóban döntő külpolitikai érdekességre. A tavaszi offenzíva időpontjának kérdése ugyanis állandó problémája volt a szovjet-orosz vezetésnek, mely egyre határozottabban sürgette a nyugati hatalmak közbelépését. A nyugati fíront kérdése változatlanul aktuális s a charkovi támadás mintegy keletről jött bevezetése akart lenni annak a nagy erőfeszítésnek, melynek végcélja az volt, hogy a Szovjetunió az Atlanti-óceán felől tehermentesíttessék.

A charkovi, tehát a középső frontszakasz roppant küzdelmei azonban mit sem változtattak a tél óta kialakult hadi helyzeten. A szovjet itt nyugatabbra akarta tolni hadállásait s meg akarta bénítani a német felvonulási és utánpótlási vonalakat. A nagy támadás után azonban itt a frontszakasz újra megmerevedett. A tavasz előrehaladtával annál nagyobb élénkség vett erőt az északi vonalakon. Ez a rész nemcsak a finnek miatt fontos, hanem azért is, mert Murmanszkon át folynak az amerikai-angol szállítások, melyeket dél felé, Oroszország belsejébe a nem egyszer veszélyeztetett Murmanszavasút közvetít. Hogy Németország akkora érdeklődést tanúsít az itteni kérdések iránt, az elsősorban a murmanszki vasútnak és a rajta történő